

A fűrótelepi irodáktól a Nagykanizsa, Vár u. 8. sz. alatti irodaházig

CSATH BÉLA okl. bányamérnök (Budapest)

A szerző rövid áttekintést ad az EUROGASCO magyarországi tevékenységéről, a munkákat irányító szakemberekről és az egyes telephelyekről a magyarországi kőolaj- és földgáz kutatás és termelés kezdeteiről.

Az EUROGASCO (European Gas and Electric Company) társaságot 1931-ben angol és amerikai tőkével azért alapították, hogy Közép-Európa olajban szegény országaiban kőolaj és földgázkoncessziókat szerezzen. A bécsi székhelyű EUROGASCO már alapításának évében érdeklődött a magyarországi lehetőségek iránt. Az 1932-ben megkezdett tárgyalások után 1933. június 28-án egyezményt kötött a magyar állammal.

1933 júliusától – az 1932 őszén külföldről hazatért – dr. Papp Simon lett az EUROGASCO főgeológusa, aki saját pesti lakásában intézte a vállalat ügyeit, azon belül főképpen a geológiai és geofizikai kutatásokat, mivel eleinte nem volt vállalati irodája. 1934. január 1-től 1936 szeptemberéig az EUROGASCO hivatalos helyiségei a M. Kir. Földtani Intézet épületében voltak.

1935. február 10-én kezdődött meg a kutatási tevékenység Mihályiban az M-1 jelű fűrési ponton. Az RM-1 jelű rotari fűróberendezéssel végzett munka vezetésével a vállalat dr. Gotthard Károly bányamérnököt bízta meg, aki az afrikai tevékenysége során szerzett rotari fűrési tapasztalatokat, nála voltak a fűrési tervek, a napi jelentések. Az üzemvezető dr. Papp Simon főgeológussal postai közcélú telefonhálózaton keresztül tartotta a kapcsolatot. A fűrómester Harald A. Green, míg a fűrési geológus dr. Barnabás Kálmán volt, ő tárolta az átfűrt rétegek geológiai jelentéseit és a fűrési magokat. Az adminisztratív teendőket Laczó Vincze látta el. A fűró munkások között volt Gyulay Zoltán és Pulay Ferenc, a soproni egyetemen végzett bányamérnökök, mint mérnökgyakornokok. Telephelyük a fűrótelepi iroda volt. (Az M-1 fűrés 1935. július 25-én 1603,6 m mélységgel fejeződött be).

A Görgeteg-1 számú fűrés, az EUROGASCO második magyarországi fűrésének helye a Somogy megyei Görgeteg vasútállomása mellett került kijelölésre. Üzemvezető Pulay Ferenc volt, a „személyzet” többi tagja a Mihályiból átkerült Harald A. Green, dr. Barnabás Kálmán, Laczó Vincze, valamint a soproni egyetemről kikerült Remenyik Lajos és Abzinger Gyula mérnökgyakornokok. Telephelyük a fűrótelepi iroda volt. (Az 1935. október 14-én megkezdett és 1936. április 4-én 2009 m mélységben befejezett fűrés technikátörténeti jelentősége, hogy itt alkalmazták először a Schlumberger-féle elektromos fűrólyuk-vizsgálati eljárást).

Az EUROGASCO harmadik fűrésa, az Inke-1 sz. fűrés Inke környékén, 1936. május 10-én kezdődött. Az

üzemvezető Gyulay Zoltán volt, a „személyzet” többi tagja Harald A. Green, dr. Barnabás Kálmán, Laczó Vincze, a soproni egyetemről kikerült Abzinger Gyula, Dinda János, Benedek Ferenc, Majerszky Béla bányamérnökök és Bősze Kálmán erdőmérnök, valamint dr. Erdélyi Fazekas János fűrési geológus Budapestről. Telephelyük a fűrótelepi iroda volt. (Az Inke-1 sz. fűrés 1936. október 2-án fejezték be, mely a 2140,5 m-es mélységével az ország legmélyebb fűrésa volt, itt is végeztek lyukgeofizikai méréseket is).

1936 szeptemberében az EUROGASCO – a nemzetközi helyzet változása és a bizonytalanná vált osztrák belpolitikai viszonyok miatt – áthelyezte székhelyét Budapestre. A Ferenc József tér 5. sz. alatti Gresham palota III. emeletén bérelt helyiségekbe dr. Papp Simon is átköltözött (1938-tól itt volt a MAORT székhelye is).

Az EUROGASCO Zala megyei tevékenysége: az eddigi sikertelen három fűrés követően – a szisztematikus és átgondolt kutatómunka eredményeként – a Zala megyei Lisper környékén indult meg a kutatás. A dr. Papp Simon által kijelölt Budafa-1, azaz a B-1 jelű fűrési ponton 1936. július 13-án megkezdett kutatófűrés vezetője Pulay Ferenc, majd év őszétől Dinda János lett. Dinda János üzemvezető irodája a Lispén bérelt lakása volt, a „személyzet” többi tagja: Harald A. Green, dr. Barnabás Kálmán, Laczó Vincze a fűrótelepi irodában dolgoztak, Angyal Ferenc, Sopronban végzett bányamérnök fűró munkásként ismerkedett a szakmával. (Az 1936. július 13. és december 2. között lemélyített B-1 sz. fűrés a sorozatos rétegvizsgálatok után az 1059-1080 m közötti rétegekből 1937. február 9-től napi 418.000 m³ gázt – és kezdetben heti 2,5 vagon jó minőségű olajat – adott. Ez a nap lett a magyar szénhidrogénipar születésnapja.)

Márciusban azonban egy – a B-1 jelű kút olajának tisztításra történő helytelen használata miatt bekövetkezett – robbanás miatt a fűrési iroda leégett, jelentős – mintegy 30 000 pengőt meghaladó – kárt okozva. Az esetről a Zalai Közlöny 1937. március 4-ei száma (1.

Felrobbant és percek alatt teljesen leégett a lispei fűrótelep irodája

1.000 pengő a kár – Lisper olajjal kenték fel a padlót és a benzingázok a kályha tüzetől felrobbantak – Elolvadt 4–500 pengő ezüstpénz, elégett kétszerannyi papírpénz, a fűrésök összes iratai és mérnöki műszerei

Borzalmas katazstrófát előzött meg a tűz gyors lokalizálása

1. kép: Zalai Közlöny 1937. március 4-ei számából

2. kép: A Hajós-kastélyban lévő „mezei iroda” helye

kép) tudósított. A leégett fűrási iroda helyett a *Dinda János* üzemvezető által a kerettyei faluban bérelt lakás lett az új iroda, melyet „mezei iroda”-ként emlegettek. (A templom mögötti területen lévő lakás a 20. század elejétől itt gazdálkodó Hajósvestvérek egykori kastélya volt (2. kép). Kiválasztásához hozzájárult a Csömödér-pákai erdei vasútvonal közelsége is.)

hoz hozzájárult a Csömödér-pákai erdei vasútvonal közelsége is.)

A kialakított bázakerettyei üzemi központban működött a műszaki részleg, az adminisztráció (*Laczó Vince*, majd *Salamon András* vezetésével), a kémiai és a geológiai laboratórium, valamint ide tartozott egy „Camiami” rendszerű vasszerkezetes, vaslemezzel fedett – raktárhelyiséget, garázst és műhelyt magába foglaló – épület és kiépült az információcserét szolgáló légyeztetékes hálózat is. Itt biztosított helyet *Dinda János* az Inke-1 fűrásnál felszabadult „kulcsembereknek” is.

Közben 1937. március 5-én *dr. Papp Simon* kijelölte Bázakerettyén a B-2 számú fűrás helyét, ahol április 14-én megkezdődött a fűrás. Ebben az időben érkezett Bázakerettyére a soproni egyetemen végzett *Halász Béla* bányamérnök, és *dr. Kertai György* geológus Budapestről. (A B-2 sz. fűrás 1937. szeptember 29-én érte el az 1803 m-es mélységet. Ebben a fűrásban is végeztek elektromos szelvényezést, valamint – október 25-én újabb fűrástechnikai bravúrként – béléscső lyukasztást, perforálást 1129- 1179 és 1204-1208 m között. Ezekből a rétegekből a rétegvizsgálat alkalmával november 21-én kezdett termelni a budafai B-2 sz. fűrás, napi 62-65 m³ benzines olajat és 10 300 m³ gázt. *Dr. Papp Simon* így írt erről: „annyi olajat nyertünk a szintekből, hogy a termelést meg lehetett kezdeni”. Magyarországon ettől az időponttól számíthatjuk az ipari méretű olajtermelés kezdetét.

Megnövekedett *Dinda János* üzemvezető feladatköre is, a fűrás mellett jelentkezett az olajtermelési és -szállítási tevékenység is: 1937. december 16-án megindult a rendszeres olajszállítás a B-2 sz. kút mellett kiépített tankállomásról az Ortaházán kiépült ideiglenes töltőállomásra, majd onnan a budapesti finomítóhoz. A zalaegerszegi vasúti étteremben ünneplő díszében *dr. Tamássy István* polgármester megemlítette, hogy a város szívesen látná egy helyi olajközpont telepítését.

A B-3 sz. fűrás befejezése után – a Mihályiból áttelepített R-1 jelű fűróberendezéssel – megkezdett B-4 sz. fűrásnál *Horthy Miklós* kormányzó és kísérete látogatást tett 1938. június 15-én. Az R-2 jelű fűróberendezéssel lemélyített B-5 sz. fűrással a termelésbe állított bu-

dafai olajmezőn kialakult az EUROGASCO első olajtermelő üzeme Kerettye központtal.

A biztató eredmények, valamint az, hogy a kitermelésre, feldolgozásra, értékesítésre csak a Magyarországon bejegyzett cég jogosult, arra indították az EUROGASCO vezetését, hogy éljen az Egyezmény 15. pontja által biztosított jogaival és részvénytársaságot alapítson. Az 1938. június 24-én aláírt pótszerződés értelmében 1938. július 15-én megalakult és július 28-án a magyarországi társas cégek jegyzékébe Cg. 40315.28.312/1 számú végzéssel bejegyeztetett az EUROGASCO új vállalata, a *Magyar Olajipari Részvénytársaság (MAORT)*. A MAORT központi igazgatósága, a részvénytársaság központja Budapesten a Ferenc József tér 5. sz. alatti Gresham palotában működött. A MAORT vezetősége 1938 nyarán *Dinda Jánost* egy éves tanulmányútra küldte Amerikába. Ekkor kezdte meg tevékenységét az üzemben *dr. Gráf László*, *Purmann Jenő*, *Pokker Ernő*, *Vincze József*, *Ruszinszky László* és *dr. Sükösd Béla*. A MAORT első üzemi központját Kerettyén alakították ki az előzőekben említett „mezei irodában”.

Mivel a bázakerettyei térségben a szénhidrogén bányászati tevékenység egyre nőtt, indokoltá vált a budapesti központ és a kerettyei iroda közötti koordinációs feladatokat ellátó műszaki adminisztrációs kerületi iroda, felügyelőség felállítása. A felügyelőség helyeként Zalaegerszeg és Hévíz neve merült fel. Egy anekdota szerint „a kerettyei olajterületről egy küldöttség felkereste Zalaegerszegen *dr. Tamássy István* polgármestert, hogy tárgyaljanak egy új olajközpont megalakításának kérdéséről. Amikor a titkárnő bejelentette a bizottság érkezését, a polgármester arra a kérdésre, hogy a küldöttség be volt-e jelentve, a titkárnő nemleges választ adott. Erre a polgármester közölte, hogy akkor nem tárgyal velük. A küldöttség vezetője tudomásul vette a polgármester közlését és kérdezte, hogy hol van még város a megyében Zalaegerszegen kívül. Azt a választ kapta, hogy Nagykanizsa és Hévíz még megyei városok.” A reális választás a vasúti közlekedés, a folyamatosan kiépülő közutak és a kedvező lakáslehetőségek folytán Nagykanizsára esett. A város vezetősége, *dr. Krátky István* polgármesterrel az élen kedvező feltétele-

3. kép: Nagykanizsa Vár u. 8. sz. alatti telek

ket teremtett a kőolajbányászat helyi központjának a városba való telepítéséhez. Ezt tükrözte *dr. Krátky István* polgármesternek a Zalai Közlöny 1937. február 14-ei számában megjelent kijelentése is: „Nagykanizsa városának minden olyan lehetőséget, mely gazdasági fellendülését előmozdítja, ki kell használni. Liszének forgalmi szempontból olyan a fekvése, hogy számára a legolcsóbb központnak Nagykanizsa mutatkozik”.

A MAORT 1939. január végén megvásárolta a megszűnt Transdanubia Egyesült Gőzmalom – kiskanizsai városrészben lévő – Vár utca 8. szám alatti telken (3. kép) álló kihasználatlan épületeit. Az épületben eredetileg az 1893-ban üzembe helyezett Franz Lajos és Fiai Gőzmalom (később Transdanubia Egyesült Gőzmalomok) működött. Ennek megszűnése után került a MAORT birtokába. (4. kép)

4. kép: Az egykori Transdanubia Egyesült Gőzmalom épülete

A MAORT Nagykanizsai Irodája (Division Office). Az épületet – a megfelelő átalakítások elvégzése után – 1939. május 8-án vették használatba. A földszinten működött a laboratórium, az első emeleten voltak a *Rédli József* által vezetett adminisztráció irodái, a második emeleten székelt a műszaki vezetőség. A kerületi iroda főfelügyelője *G. A. Bannantine*, a főfelügyelőség körletvezetője pedig *Angyal Ferenc* bányamérnök lett. A közvetlen műszaki irányítás (kutatás, termelés) a nagykanizsai irodán folyt, ugyanakkor a műszaki jelentések (napi és heti) révén állandó kapcsolatot tartottak a budapesti központi igazgatósággal a már kiépített saját olajipari hírközlő hálózat révén. Ez a hálózat biztosította a közvetlen összeköttetést Budapestről Nagykanizsán át valamennyi munkahellyel, fűrótoronnyal.

A Bázakerettyei üzem (Budafai Igazgatóság) vezetője *H. A. Green* volt, a műszaki vezető *Benedek Ferenc* fűrómérnökhöz tartoztak a fűró- és lyukbefejező berendezéseket irányító beosztott fűrómérnökök, valamint a főfűró mesterek, akik a berendezések folyamatos működéséről gondoskodtak. 1939 augusztusában az amerikai tanulmányúttjáról visszatért *Dinda János* lett Kerettyén a kerületi felügyelő, felváltva az addig körletvezetői munkakört betöltő *Benedek Ferencet*. Noha a budapesti

központ 1939. május 1-i szervezeti felépítéséről szóló kimutatásban ez olvasható: „A később megszervezett nagykanizsai felügyelőség vezetője *Dinda János* bányamérnök”, erre később került sor: az 1942. december 31-i szervezeti felépítés szerint „a Nagykanizsai Irodát *Dinda János* igazgató vezette”, aki a teljes dunántúli tevékenységet irányította.

5. kép: Nagykanizsa Vár u. 8. sz. alatti épület napjainkban (fotó: Göndicsné)

Az 5. képen látható a Nagykanizsai Iroda mai képe – ahol 1950 augusztusában jelentkeztem olajipari szolgáltatóm megkezdésére *Majerszky Béla* kerületi vezetőnél.

IRODALOM

- Barbanits Lajos*: Nagykanizsa
- Buday Rezső*: Az országos olajipari hírközlő rendszer az iparági technológiák szolgálatában (KF 10/110 évf. 8. sz. p. 253-254. 1977. augusztus)
- Csath Béla*: Szelet az olajipar dunántúli történetéből 1933. június 8-tól 1950. augusztus 17-ig. (Pályázat. MOIM Adt. 1462 - 2005)
- Csath Béla*: 70 évvel ezelőtt történt. (Pályázat. MOIM Adt. 1626 – 2007.)
- Csath Béla*: Más megközelítéssel. (Pályázat. MOIM Adt. 1683 – 2009.)
- Dobai Gábor*: A magyar olaj és földgáz története. (Víz-gáz és Fűtéstechnika)
- Kovács József*: Olajbányászat. Ez is a dunántúli kőolaj és földgázbányászat története (Nagykanizsa, 1991.)
- Papp Simon*: Életem. 2. (Zalaegerszeg, 2000.)
- Papp Simon*: A Magyar Amerikai Olajipari Részvénytársaság földiolaj és földgáz kutatásai a Dunántúlon (BKL. XXII. évf. 9. sz. p. 200-241. (1939. május)
- Srágli Lajos*: MAORT (Változó Világ. 22. 1988.)
- Srágli Lajos*: A politika csapdái át. A MAORT története 1938 – 1949. (MOIM Közleményei 32.)
- Épületgépészeti Szaklap 2012-2014. évfolyamai.
- Panoráma Útikönyvek. Nagykanizsa. (Budapest, 1984.)

Csath Béla vasokleves bányamérnök, az OMBKE tiszteleti tagja, számos egyesületi és szakmai témájú cikk és könyv szerzője. 1975 és 2009 között 34 éven át volt a VIKUV, majd a MOIM Zsigmondy Gyűjteményének gondozója. Az OMBKE Történelmi Bizottság tagja.